

Тетяна Кузнєцова,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор,
професор кафедри реклами
та зв'язків з громадськістю
Факультету журналістики
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Tetyana Kuznetsova,
Doctor of Sciences in Social Communications,
Professor,
Professor of the Department
of Advertising and Public Relations,
Faculty of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University,
ORCID iD 0000-0003-4635-0922
Email: t.kuznietsova@kubg.edu.ua

Владислав Сопрун,
магістр Факультету журналістики
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Vladyslav Soprun,
Master's Student of the
Faculty of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University,
ORCID iD 0009-0003-1449-2042
Email: soprun2001@gmail.com

УДК 323.1:351.862.22

DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.1611>

ДО ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ: СОЦІОКУЛЬТУРНІ ІНІЦІАТИВИ

////////////////////////////////////

TO THE PROBLEM OF RESTORATION OF CULTURAL VALUES OF UKRAINE: SOCIO-CULTURAL INITIATIVES

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто проблему впливу російської агресії на культурну спадщину України, проаналізовано обсяг пошкоджень та руйнувань її об'єктів. Автори статті аналізують наявні соціокультурні ініціативи, метою яких є захист культурної спадщини та відновлення культурних цінностей України. Встановлено, що наявні ініціативи досить різноманітні та різносторонні, оскільки підходять до питання порятунку культурних цінностей з різних точок зору. Водночас вони розрізнені та нескоординовані між собою, адже деякі з них мають схожі, якщо не ідентичні напрями діяльності. Попри те, що сьогодні наявні й міжнародні ініціативи, спрямовані на порятунок українських культурних цінностей, вони створені «ззовні», тому українські інституції не мають на них значного впливу. Ми вбачаємо проблему у відсутності глобальної міжнародної організації, створеної в Україні та частково фінансованої її урядом, яка опікувалася б поширенням інформації про проблему руйнування об'єктів української культурної спадщини на зовнішні аудиторії, збором коштів на відновлення культурних цінностей і «будуванням мостів» між різними ініціативами, громадськими організаціями, представниками бізнесу та експертами для кращої координації зусиль та досягнення більш вражаючих результатів. Очевидно, що за правильного планування у такої організації є великий потенціал досягти своєї мети, адже тема відновлення культурних цінностей є сьогодні досить актуальною та затребуваною.

Оглянувши різноманітні проекти та ініціативи, спрямовані на збереження української культурної спадщини, помічаємо, що усі вони досить різноманітні та різносторонні, оскільки підходять до питання порятунку культурних цінностей з різних точок зору. До того ж важливо, щоб порятунок спадщини був головним напрямком діяльності такої організації, що дозволило б їй не розпорошувати свої можливості, а сконцентрувати ресурси на головній цілі. Вбачаємо перспективу подальшого дослідження в детальному аналізі всіх аспектів створення такої організації в майбутньому.

Ключові слова: соціокультурні ініціативи; культурні цінності України; культура; соціальний проект; відновлення; благодійність.

ABSTRACT. *The article examines the problem of the impact of Russian aggression on the cultural heritage of Ukraine, analyzes the amount of damage and destruction of its objects. The authors of the article analyze existing socio-cultural initiatives, the purpose of which is to protect the cultural heritage and restore the cultural values of Ukraine. It has been established that the existing initiatives are quite diverse and versatile, as they approach the issue of saving cultural values from different points of view. At the same time, they are separate and uncoordinated among themselves, because some of them have similar, if not identical, areas of activity. Despite the fact that today there are also international initiatives aimed at saving Ukrainian cultural values, they are created «from outside», so Ukrainian institutions do not have a significant influence on them. We see a problem in the absence of a global international organization created in Ukraine and partially financed by its government, which would take care of spreading information about the problem of the destruction of Ukrainian cultural heritage objects to external audiences, collecting funds for the restoration of cultural values and «building bridges» between various initiatives, public organizations, business representatives and experts to better coordinate efforts and achieve more impressive results. Obviously, with proper planning, such an organization has great potential to achieve its goal, because the topic of restoration of cultural values is quite relevant and in demand today.*

Having reviewed various projects and initiatives aimed at preserving Ukrainian cultural heritage, we notice that all of them are quite diverse and versatile, as they approach the issue of saving cultural values from different points of view. In addition, it is important that the preservation of heritage is the main activity of such an organization, which would allow it not to disperse its capabilities, but to concentrate resources on the main goal. We see the prospect of further research in a detailed analysis of all aspects of creating such an organization in the future.

Keywords: *sociocultural initiatives; cultural values of Ukraine; culture; social project; restoration; charity.*

© Кузнєцова Тетяна, Сопрун Владислав, 2023

Вступ. Після 24 лютого 2022 року, коли російська агресія проти України перейшла у нову, значно масштабнішу фазу, наша держава опинилася в центрі уваги всього світу. Війна – це винятковий час для будь-якої країни. Для України вона стала надскладним випробуванням, яке наше суспільство проходить вже майже два роки. Війна вимагає єдності й максимальної мобілізації усіх ресурсів задля відстоювання власних прав і територіальної цілісності нашої держави. Це час безпрецедентної боротьби за власну незалежність, за свободу, за територію, за право на безпеку, а головне – за існування української нації як такої. Водночас разом із боротьбою війна приносить численні втрати й страждання. Найболісніше сьогодні – це втрачати людей.

Окрім людських втрат, війна також призвела до пошкоджень і руйнувань об'єктів культурної спадщини. Зумисні атаки росії, спрямовані на знищення українських культурних цінностей, – це особливо жахливий акт ворожості, що є одним із індикаторів геноциду, який держава-терорист скоює проти українців. Це не просто атаки на будівлі чи інші об'єкти, а на українську історію і культуру загалом. У своїх спробах «стерти» українську націю рф впроваджує цілу стратегію нищення нашої спадщини й усіх доказів української ідентичності.

За даними прес-служби Міністерства культури та інформаційної політики України, за період з 24 лютого 2022 року по 25 липня 2023 року було пошкоджено або зруйновано 763 об'єкти культурної спадщини. З них 241 об'єкт належить до пам'яток архітектури, 218 – архітектури й містобудування, 185 – історії, 28 – архітектури й історії, 19 об'єктів монументального мистецтва, 17 – містобудування та монументального мистецтва, археології – 18, архітектури, містобудування та історії – 27, містобудування – 5, науки і техніки – 2, садово-паркового мистецтва – 1, архітектури, містобудування та монументального мистецтва – 1, архітектури та монументального мистецтва – 1 [15].

Усього з 24 лютого 2022 року було зафіксовано повне руйнування 23 пам'яток і часткові пошкодження 625. Невідомим і досі лишається ступінь пошкоджень 115 пам'яток. Руйнування чи пошкодження об'єктів культурної спадщини було зафіксовано у 15 областях України. Найбільше таких випадків у Харківській області, де нараховується 207 об'єктів, що постраждали від війни [15]. На жаль, ці обсяги збільшуються з кожною атакою рашистської імперії зла.

РФ здійснює атаки на культуру України у вражаючих масштабах. Наприклад, лише за один обстріл у ніч на 25 вересня 2023 року пошкоджень зазнали цілих 9 об'єктів у Одесі, що входять до охоронної зони ЮНЕСКО. Це Воронцовський

палац (1824-1829), палац Лопухіна, Раллі, готель «Лондонський» (1827, 1851, 1898-1899), будинок Зонтага (1826-1827, 1850), будинок Маріні, Ашкіназі (кін. XIX ст.), будинок прибутковий Лерхе (1823-1826), будинок Завадовського (1830), палац (об'єм фасадної будівлі) (1829-1830), будинок Серато і Верані (1824-1826), будинок Золотарьова, Маса (1820-ті, 1872) [2].

Станом на 21 вересня 2023 року ЮНЕСКО вдалося верифікувати 290 пошкоджень різних українських об'єктів культури [1]. Також організація ділиться з Україною методиками фіксації злочинів проти культурної спадщини. Завдяки цьому в майбутньому, користуючись європейським і міжнародним законодавством, ми зможемо подати позови проти РФ щодо нехтування нею міжнародним правом. Адже такі дії є прямим порушенням Гаазької конвенції про охорону культурної спадщини [16].

Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини», «культурна спадщина – сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини», а «об'єкт культурної спадщини» – це «визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність» [11].

Отже, з огляду на вищезазначене, тема захисту й відновлення українських культурних цінностей є надзвичайно актуальною. Україна має тисячолітню історію, а її культура – важлива частина у діалозі світових культур. І коли культурна спадщина перебуває під прицілом ворога, нашим обов'язком є її захист, збереження та відновлення.

Мета та завдання дослідження. Питання захисту культурної спадщини, реституції культурних цінностей та впливу воєнних конфліктів на культурну спадщину є досить актуальною і привертає увагу багатьох дослідників із різноманітних галузей (див., наприклад: [3, 6, 17, 19-20]). Водночас, окрім наукових праць, через

надзвичайну актуальність питання захисту й відновлення українських культурних цінностей сьогодні існує велика кількість практичних ініціатив, спрямованих на пошук шляхів вирішення різних його складників. Серед таких ініціатив можна виокремити проекти різного масштабу й форм – від державних до незалежних та від внутрішньоукраїнських до міжнародних.

Метою нашого дослідження є аналіз соціокультурних проектів та ініціатив, спрямованих на захист культурної спадщини та відновлення культурних цінностей України, які були реалізовані після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Завдання нашого дослідження:

- визначити сутність поняття «культурна спадщина» відповідно до законодавства України;
- виявити реалізовані соціокультурні проекти, спрямовані на захист культурної спадщини та відновлення культурних цінностей України;
- визначити специфіку реалізованих соціокультурних проектів;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності соціокультурної та соціокомунікаційної діяльності в галузі захисту культурної спадщини України.

Методи дослідження. У роботі використано такі загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз і синтез, що сприяло усебічному вивченню теми дослідження. За допомогою описового та порівняльного методів визначено основну проблематику, а для одержання результатів застосовано метод узагальнення.

Результати та обговорення. На сьогодні ще не існує організації, головним і єдиним напрямом діяльності якої були б захист та відновлення українських культурних цінностей. Міністерство культури та інформаційної політики України частково займається цим питанням, проте через широкий спектр своєї діяльності орган не може зробити належний фокус на проблему захисту спадщини.

Одним із найбільш помітних проектів, метою якого було зібрати кошти на збереження й відновлення українських культурних цінностей, стала спільна ініціатива Міністерства культури та інформаційної політики України й оператора мобільного зв'язку Vodafone під назвою «Збережіть українську культуру» (англ. Save Ukrainian Culture). Її було засновано 22 серпня 2022 року,

напередодні Дня Державного прапора України та Дня Незалежності України.

У межах проекту було створено двомовний інтернет-портал (українсько-англійський). На ньому зібрано інформацію про об'єкти культурної спадщини, що постраждали внаслідок воєнних дій. На сайті вони розподілені за трьома категоріями відповідно до статусу: «зруйновано», «пошкоджено» та «закрито». На порталі наявна інформація про назву задокументованого об'єкта, його фотографії, опис пошкоджень і суму коштів, які необхідні для його відновлення. Також міститься інформаційне відео, яке розповідає про руйнування рф об'єктів культурної спадщини України, зокрема історичні пам'ятки українського та кримськотатарського народів, також увага акцентується на тому, що країна-агресор не дотримується основ міжнародного права та підписаних нею міжнародних конвенцій. Фінал ролика – це заклик зберегти українську культуру. Зважаючи на мову відео – англійську, можемо зробити висновок, що основною його цільовою аудиторією є іноземці, що, на нашу думку, є доречним вибором. Це значно розширює можливості для отримання допомоги на відновлення внаслідок збільшення кількості потенційних благодійників. Головна дія, яку користувач може зробити на порталі – це підтримати українську спадщину своїм грошовим внеском [4].

Платформа запрошує амбасадорів задля залучення більшої кількості людей до відновлення об'єктів, що постраждали. Серед них як українські лідери думок, так і закордонні [9, 14].

Ще один важливий проект, створений за ініціативи Міністерства культури та інформаційної політики України, – це ресурс «ЗРУЙНОВАНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ» (англ. DESTROYED CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE). На ньому також зібрано інформацію про зафіксовані воєнні злочини рф проти України з можливістю переглянути детальнішу інформацію про кожен об'єкт. Цей ресурс має декілька особливостей, які відрізняють його від попереднього. По-перше, це інтерактивні мапи регіонів України, що дозволяють побачити місцезнаходження пошкоджених цінностей. По-друге, головний його фокус спрямований саме на фіксування воєнних злочинів. На сайті розміщена анкета, заповнивши яку, кожен може надати

свідчення щодо злочинів проти культурної спадщини. З невідомих причин із жовтня 2022 року на ресурсі не оновлюється інформація, з чого можемо зробити висновок, що він неактивний [5].

Якщо продовжувати тему інтерактивних мап, то не можна не згадати інтерактивну «Мапу культурних втрат» від Українського культурного фонду, що була презентована 5 квітня 2022 року. Вона створена для того, щоб можна було наочно побачити руйнації, які принесло російське вторгнення українській культурі в режимі реального часу. Тут консолідується інформація зі вже згаданої анкети. Тож кожен охочий може долучитися до її наповнення. Щоб забезпечити мапу від хибних даних, в анкеті потрібно прикріплювати фотоматеріали, які згодом будуть верифіковані. На мапі відображене місцезнаходження пошкоджених об'єктів культурної спадщини, натиснувши на яке, користувач відкриває детальну інформацію про них. Відображається тип об'єкта, інформація про пошкодження, адреса, джерело виявлення пошкоджень і дата додавання його на мапу [8].

На жаль, станом на зараз проект також призупинений, адже останні об'єкти в базі датуються 11-м листопада 2022 року. Водночас при тому, що список є неповним, у ньому вже нараховується 550 різних пам'яток, що є величезним числом втрат для української культури.

Надважливою подією у дискурсі відновлення культурних цінностей України став форум «Українська культурна спадщина: #ДійЗадляСпадщини», що був організований програмою «Долучайся!» від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України, UNESCO та Раєт в Україні. Він пройшов з 21 по 22 вересня 2023 року в Києві та об'єднав представників уряду, міжнародних донорів, громадянського суспільства, бізнесу, спеціалістів у галузі культури задля створення платформи для діалогу та моніторингу у сфері збереження та охорони культурних цінностей України.

Учасниками форуму стали 150 людей з різних регіонів України. Також було запрошено міжнародних експертів, зокрема з Лівану та країн Європейського Союзу. Вони прийшли до таких висновків:

– сьогодні на державному рівні необхідно створити комплексну стратегію культурної спад-

- щини, що б зробила переоцінку й сформувала всеохопне визначення поняття «спадщина»;
- існує потреба у внесенні змін до законодавства України, створивши Єдиний державний реєстр рухомих і нерухомих пам'яток історії України з публічним доступом;
  - через технологічне відставання культурної сфери існують переважно паперові відомості про музейні фонди, що створює потребу в пошуку фінансування на цифровізацію закладів культури й створення централізованого реєстру;
  - необхідно впроваджувати програми «когнітивного розминування» на деокупованих територіях, адже питання культурної спадщини тісно пов'язане саме з когнітивною деокупацією;
  - на окупованих чи замінованих територіях складно отримати доступ до архівів та пам'яток, тому терміново необхідно розгорнути «військово-мобільні групи» на звільнених територіях для оцінки шкоди й планування відбудови;
  - спадщина України не визначається винятково етнічним або географічним походженням, а руйнування зв'язків з європейською спадщиною чи спадщиною інших народів шкодить ідеї мультикультуралізму України та її історії [13].

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) взагалі достатньо активно працює та сприяє створенню різних проектів, що зосереджені на відновленні культурних цінностей. Ще одним прикладом такого проекту, який був утілений за підтримки Агентства, є «Листівки з України» від Українського Інституту. У його рамках було створено листівки двома мовами – українською та англійською. Кожна з них розповідає історію конкретної культурної пам'ятки, що була пошкоджена внаслідок російської збройної агресії. На листівках розміщено зображення об'єктів до та після воєнних дій, які показують лише частину всього масштабу шкоди, заподіяної нашій культурі. Окрім самих зображень, на сайті Українського Інституту було створено окрему сторінку, присвячену цьому проекту. Там можна відфільтрувати пошкоджені об'єкти за типом, регіоном походження, статусом, датою зведення, датою знищення чи навіть видом зброї, яка поцілила на об'єкт спадщини. Натиснувши на відповідну листівку на сайті, користувач переходить на сторінку пошкодженого об'єкта, де можна прочитати більше про історію його створення,

вплив на місцеву громаду, архітектурні особливості та сучасну долю. Уся інформація дубльована англійською мовою, що значно розширює аудиторію ініціативи та робить її доступною для сприйняття закордонними реципієнтами [7].

Іншою цікавою ініціативою, яка робить акцент на конкретні об'єкти культурної спадщини та ще й використовує при цьому сучасні інноваційні технології, є проект «Відродження» від Depositphotos. Примітно, що він реалізований не державними органами, громадськими чи міжнародними організаціями, а представниками українського бізнес-середовища. У межах проекту «Відродження» було також розроблено зображення із культурними цінностями до та після руйнувань, але творці ініціативи пішли далі: вони залучили сім українських митців, які передали своє творче бачення майбутнього нашої культурної спадщини через образотворче мистецтво. Художники створили диджитальні зображення та анімації культурних об'єктів у дещо пересмислених та, навіть, сюрреалістичних формах. Ці вражаючі витвори мистецтва організатори перевели в NFT та виставили на відомій NFT-платформі OpenSea. Тож тепер кожен може придбати дизайни за криптовалютою. Усі зібрані під час продажу кошти перераховуються на криптогаманець Міністерства культури та інформаційної політики України. Для просування та поширення цього проекту було створено тематичний сайт, а також розроблено відео, метою якого є закликати аудиторію зробити внесок на відновлення культурних цінностей України, придбавши тематичні NFT-дизайни [12].

Сучасні технології сьогодні також активно використовують не лише для просування ідеї благодійності, а й для документування культурної спадщини України. НеМо – це лабораторія моніторингу української спадщини. Головний аспект її діяльності, який декларують засновники, – це моніторинг спадщини заради відновлення. Представники НеМо проводять експедиції до різних пошкоджених культурних об'єктів та документують їх за методикою Міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ICCRUM). У процесі наповнення інформаційної бази автори проекту створюють 3D-моделі, щоб детальніше оцінити ступінь пошкоджень об'єктів та зібрати дані в

одному місці. Загалом у процесі документування виокремлюємо сім кроків:

- відбір постраждалих об'єктів;
- уточнення і перевірка даних;
- підготовка експедицій;
- швидка експедиція для верифікації стану;
- документування за методикою ICCROM;
- камеральна обробка матеріалів;
- внесення у базу даних.

Станом на 8 жовтня 2023 року активісти здійснили 43 експедиції у 8 областях України, де верифікували 410 об'єктів та зробили 18010 фотографій. Також було створено 9 3D-моделей і задокументовано 106 об'єктів за методикою Міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ICCROM).

Представники НеМо публікують звіти про свою діяльність і про актуальні проблеми збереження культурної спадщини. Наприклад, було створено звіт про вплив на об'єкти української культурної спадщини однієї з найрезонансніших подій російсько-української війни – підриг РФ Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 року. У світлі цієї ж події організація також випускала рекомендації з порятунку та збереження пошкоджених водою об'єктів.

Діяльність НеМо, особливо її частина з документування пошкоджених цінностей, допоможе під час майбутнього їхнього відновлення, а також розширить можливості України в процесі притягнення до відповідальності РФ у Міжнародному кримінальному суді за злочини проти культури [18].

Схожим проектом, що використовує технологічні інновації у процесі документування пошкоджених культурних цінностей, є ініціатива #SAVE UKRAINIAN HERITAGE від команди Skeiron. Її мета – зберегти українську культурну спадщину в цифровому форматі. У межах проекту ініціативна група проводить 3D-фіксацію об'єктів за допомогою технологій лазерного сканування й фотограмметрії. Взагалі команда проводила такі сканування ще до повномасштабного вторгнення, адже завжди розуміла цінність архітектурних пам'яток та інших об'єктів спадщини для української культури. Проте після 24 лютого 2023 року у Skeiron усвідомили ще більшу актуальність збереження спадщини в диджитальному форматі.

У своїй діяльності команда прагне залучати все більше професіоналів, пам'яткоохоронців та цінителів культури завдяки різним можливостям підтримки ініціативи. Це допоможе зберегти дані про стан пам'яток та сприяти майбутнім процесам реставрації [10].

Прикладом міжнародних ініціатив захисту української культурної спадщини є «Збережемо пам'ятники України» (Save the Ukraine Monuments) від Competence Centre for the Conservation of Cultural Heritage (4CH) – проекту програми Horizon 2020, що фінансується Європейською Комісією. Ініціативна група проекту проводить роботу зі збору та збереження цифрової документації української культурної спадщини. Це цифрові тексти, зображення, 3D-моделі та малюнки.

Система запрацювала 3 березня 2022 року завдяки широкій мережі прямих персональних контактів серед членів інституцій Європейського Союзу, що опікуються культурною спадщиною та українців, які перебувають на Батьківщині. Усі дані зберігаються у відповідній системі на базі Національного інституту ядерної фізики, що знаходиться у Римі (INFN) паралельно з Познанським центром суперкомп'ютерних і мережевих обчислень та Люксембурзьким університетом.

Станом на зараз збережено вже понад 100 терабайтів інформації. Збір та зберігання таких даних є надзвичайно корисним для української культурної спадщини та в майбутньому допоможе відновити культурні цінності, архівні та музейні фонди тощо [22].

Окрім ініціатив, що фінансуються державними чи наддержавними інституціями, є й міжнародні проекти, створені на волонтерських засадах. Одним із таких є Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO). Це міжнародна волонтерська ініціатива, спрямована на захист цифрової культурної спадщини України в умовах російського вторгнення, що була започаткована 1 березня 2022 року. Лише за перші декілька тижнів запуску платформи до SUCHO долучилися близько тисячі волонтерів зі всього світу.

Першочергове завдання проекту – це збереження саме цифрової спадщини України, адже під час російського вторгнення шкоди зазнають не лише фізичні об'єкти, а й диджитальні. Деякі матеріали, що були створені лише в цифровому форматі, включаючи фотографії та інші файли,

стикалися з ризиком знищення або пошкодження під час атак або відключення електроенергії. Архівовані веб-сайти охоплюють широкий спектр установ: від місцевих музеїв, музичних академій і театрів до монастирів, архівів, бібліотек і програм, присвячених дитячій та краєзнавчій діяльності.

Також у межах ініціативи автори проекту збирають кошти та допомагають українським бібліотекам, архівам, музеям та іншим історичним і культурним установам працювати в складних умовах відключення світла, що особливо актуально взимку, передаючи генератори. До цього ж СУХО підтримує музеї та бібліотеки на звільнених територіях, забезпечуючи їх будівельними матеріалами, ноутбуками та сканерами – обладнанням для документування пошкоджень [21].

Висновки та перспективи. Оглянувши різноманітні проекти та ініціативи, спрямовані на збереження української культурної спадщини, помічаємо, що усі вони досить різноманітні та різнобічні, оскільки підходять до питання порятунку культурних цінностей з різних точок зору. Водночас усі проекти розрізнені та нескоординовані між собою, адже деякі з них мають схожі, якщо не ідентичні напрями діяльності. Також виявляємо, що хоча й існують міжнародні ініціативи, спрямовані на порятунок українських культурних цінностей, вони створені «зовні», тому українські інституції не мають на них значного впливу. З огляду на це вбачаємо проблему у відсутності глобальної міжнародної організації, створеної в Україні та частково фінансованої українським урядом, яка опікувалася б поширенням інформації про руйнування об'єктів української культурної спадщини на зовнішні аудиторії, збором коштів на відновлення культурних цінностей і «будуванням мостів» між різними ініціативами, громадськими організаціями, представниками бізнесу та експертами для кращої координації зусиль та досягнення більш вражаючих результатів. Очевидно, що за правильного планування у такої організації є великий потенціал досягти своєї мети. Адже тема відновлення культурних цінностей сьогодні є досить актуальною і затребуваною. До того ж важливо, щоб порятунок спадщини був головним напрямом діяльності такої організації, що дозволило б їй не розпорозувати свої можливості, а сконцентрувати ресурси на головній цілі. Убачаємо перспективу подальшого дослідження

в детальному аналізі всіх аспектів створення такої організації в майбутньому.

Список використаної літератури

1. В ЮНЕСКО підтвердили пошкодження 290 культурних об'єктів в Україні. *Укрінформ*. 11 грудня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3764397-v-unesko-pidtvrdili-poskodzenna-290-kulturnih-obektiv-v-ukraini.html> (дата звернення: 26.09.2023).
2. Внаслідок ворожого обстрілу в Одесі постраждали 9 об'єктів культурної спадщини. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. 25 вересня 2023. URL: <https://mcp.gov.ua/news/vnaslidok-vorozhogo-obstrilu-v-odesi-postrazhdaly-9-ob'yektiv-kulturnoyi-spadshhyny> (дата звернення: 26.09.2023).
3. Гаврашенко А. Реституція культурних цінностей в умовах російської збройної агресії в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11(17). С. 291-303.
4. Збережіть українську культуру. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. URL: <https://restore.mkip.gov.ua> (дата звернення: 31.07.2023).
5. Зруйнована культурна спадщина України. *Міністерство культури та інформаційної політики України*. URL: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua> (дата звернення: 31.07.2023).
6. Коваленко О. В. Вітчизняні та зарубіжні підходи до контролю за охороною та збереженням культурних цінностей (спадщини). *Наука й економіка*. 2015. №1. С. 49-55.
7. Листівки з України. *Український інститут*. URL: <https://ui.org.ua/postcards> (дата звернення: 26.09.2023).
8. Мапа культурних втрат. *UACulture*. URL: <https://uaculture.org/culture-loss> (дата звернення: 31.07.2023).
9. Маріо Варгас Льюса став амбасадором проекту «Збережіть українську культуру». *Укрінформ*. 27 квітня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3701393-mario-vargas-ljosa-stav-ambasadorom-proektu-zberezit-ukrainsku-kulturu.html> (дата звернення: 26.09.2023).
10. Підтримка 3D сканування пам'яток в Україні. *SKEIRON*. URL: <https://skeiron.com.ua/saveukrainianheritage-2> (дата звернення: 26.09.2023).
11. Про охорону культурної спадщини: закон України від 08.06.2000 № 1805-III.
12. Проект «Відродження». *Depositphotos*. URL: <https://ua.depositphotos.com/revivalproject> (дата звернення: 26.09.2023).
13. Спеціальний випуск новин: Форум «Українська культурна спадщина: #ДійЗадляСпадщини». *ДОЛУЧАЙСЯ!*. 27 вересня 2023. URL: <https://engage.org.ua/spetsialnyj-vypusk-novyn-forum-ukrainska-kulturna-spadshchynadijzadliaspadshchynu> (дата звернення: 30.09.2023).
14. Співачка Jerry Neil долучилася до проекту «Збережіть українську культуру». *Міністерство культури та інформаційної політики України*. 15 березня 2023. URL: <https://mcp.gov.ua/news/cpivachka-jerry-heildoluchylasia-do-proiektu-zberezhit-ukrainsku-kulturu> (дата звернення: 26.09.2023).
15. Через російську агресію в Україні постраждали 763 об'єкти культурної спадщини / *Міністерство культури та інформаційної політики України*. 7 серпня

2023. URL: <https://mcip.gov.ua/news/chez-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-763-obyekty-kulturnoyi-spadshhnyu> (дата звернення: 26.09.2023).
16. ЮНЕСКО надала Україні методики з фіксації злочинів проти культурної спадщини / *Укрінформ*. 21 вересня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3764415-unesko-nadala-ukraini-metodiki-z-fiksacii-zlociniv-proti-kulturnoi-spadshhnyu> (дата звернення: 26.09.2023).
17. Barakat S. Postwar reconstruction and the recovery of cultural heritage: critical lessons from the last fifteen years. *Cultural Heritage in Postwar Recovery. Papers from the ICCROM FORUM*. 2005. P. 26-39.
18. Немо [Електронний ресурс: Офіційний інтернет-сайт Ukrainian Heritage Monitoring Lab]. URL: <https://www.heritage.in.ua> (дата звернення: 26.09.2023).
19. Jelínková M. Restorations in post-war period. *Architecture Papers of the Faculty of Architecture and Design STU*. №26 (4). 2021. P.36-45.
20. Martínez A. H. Conservation and restoration in built heritage: A Western European perspective. In *The Routledge Research Companion to Heritage and Identity*. 2016. P. 245-265.
21. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online [Електронний ресурс: Офіційний інтернет-сайт SUCHO]. URL: <https://www.sucho.org> (дата звернення: 26.09.2023).
22. The 4CH Project [Електронний ресурс: Офіційний інтернет-сайт проекту 4CH]. URL: <https://www.4ch-project.eu> (дата звернення: 26.09.2023).
8. Mapa kulturnykh vtrat. UACulture. Aviable at: <https://uaculture.org/culture-loss> (accessed 31.07.2023).
9. Mario Varhas Liosa stav ambasadorom proiektu «Zberezhit ukrainsku kulturu». *Ukrinform*. 27 kvitnia 2023. Aviable at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3701393-mario-varhas-ljosa-stav-ambasadorom-proiektu-zberezhit-ukrainsku-kulturu.html> (accessed 26.09.2023).
10. Pidtrymka 3D skanuvannia pamiatok v Ukraini. SKEIRON. Aviable at: <https://skeiron.com.ua/saveukrainianheritage-2> (accessed 26.09.2023).
11. Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny: zakon Ukrainy vid 08.06.2000 № 1805-III.
12. Proiekt «Vidrodzhennia». Depositphotos. Aviable at: <https://ua.depositphotos.com/revivalproject> (accessed 26.09.2023).
13. Spetsialnyi vypusk novyn: Forum «Ukrainska kulturna spadshchyna: #DiiZadliaSpadshchyny». DOLUChAISIA!. 27 veresnia 2023. Aviable at: <https://engage.org.ua/spetsialnyj-vypusk-novyn-forum-ukrainska-kulturna-spadshchyna-dijzadliaspadshchyny> (accessed 30.09.2023).
14. Spivachka Jerry Heil doluchylasia do proiektu «Zberezhit ukrainsku kulturu». *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy*. 15 bereznia 2023. Aviable at: <https://mcip.gov.ua/news/cpivachka-jerry-heil-doluchylasia-do-proiektu-zberezhit-ukrainsku-kulturu> (accessed 26.09.2023).
15. Cherez rosiisku ahresiiu v Ukraini postrazhdaly 763 obiekty kulturnoi spadshchyny / *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy*. 7 serpnia 2023. Aviable at: <https://mcip.gov.ua/news/chez-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-763-obyekty-kulturnoyi-spadshhnyu> (accessed 26.09.2023).
16. YuNESKO nadala Ukraini metodyky z fiksatsii zlochyniv proty kulturnoi spadshchyny. *Ukrinform*. 21 veresnia 2023. Aviable at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3764415-unesko-nadala-ukraini-metodiki-z-fiksacii-zlociniv-proti-kulturnoi-spadshhnyu> (accessed 26.09.2023).
17. Barakat, S. (2005). Postwar reconstruction and the recovery of cultural heritage: critical lessons from the last fifteen years. *Cultural Heritage in Postwar Recovery. Papers from the ICCROM FORUM*. P. 26-39.
18. Hemo [Elektronnyi resurs: Ofitsiinyi internet-sait Ukrainian Heritage Monitoring Lab]. Aviable at: <https://www.heritage.in.ua> (accessed 26.09.2023).
19. Jelínková, M. (2021). Restorations in post-war period. *Architecture Papers of the Faculty of Architecture and Design STU*. №26(4). P.36-45.
20. Martínez, A. (2016). Conservation and restoration in built heritage: A Western European perspective. In *The Routledge Research Companion to Heritage and Identity*. P. 245-265.
21. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online [Elektronnyi resurs: Ofitsiinyi internet-sait SUCHO]. Aviable at: <https://www.sucho.org> (accessed 26.09.2023).
22. The 4CH Project [Elektronnyi resurs: Ofitsiinyi internet-sait proiektu 4CH]. URL: <https://www.4ch-project.eu> (26.09.2023).

References

1. V YuNESKO pidtverdily poshkodzhennia 290 kulturnykh ob'ektiv v Ukraini. *Ukrinform*. 11 hrudnia 2023. Aviable at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3764397-v-unesko-pidtvrdili-poskodzenna-290-kulturnih-obektiv-v-ukraini.html> (accessed 26.09.2023).
2. Vnaslidok vorozhoho obstrilu v Odesi postrazhdaly 9 ob'ektiv kulturnoi spadshchyny. *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy*. 25 veresnia 2023. Aviable at: <https://mcip.gov.ua/news/vnaslidok-vorozhogo-obstrilu-v-odesi-postrazhdaly-9-ob'ektiv-kulturnoyi-spadshhnyu> (accessed 26.09.2023).
3. Havrashenko, A. (2023). Restytutsiia kulturnykh tsinnosti v umovakh rosiiskoi zbroinoi ahresii v Ukraini. *Aktualni pytannia u suchasni nauki*. № 11(17). pp. 291-303.
4. Zberezhit ukrainsku kulturu. *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy*. Aviable at: <https://restore.mkip.gov.ua> (accessed 31.07.2023).
5. Zruinovana kulturna spadshchyna Ukrainy. *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy*. Aviable at: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua> (accessed 31.07.2023).
6. Kovalenko, O. (2015). V. Vitchyzniani ta zarubizhni pidkhody do kontroliu za okhoronoiu ta zberezhenniam kulturnykh tsinnosti (spadshchyny). *Nauka y ekonomika*. №1. P. 49-55.
7. Lystivky z Ukrainy. Ukrainskyi instytut. Aviable at: <https://ui.org.ua/postcards> (accessed 26.09.2023).

Надіслано до редакції 18.12.2023 р.